

ליה, תיקשי — מה לי שבת ומה לי יום טוב? והרי בשניהם כשיכבה הנר הוא יכול לקחתו, ויש לחוש שיכבא אז להשתמש באילן.

ותמהינן: וכי רב בדיון מוקצה כרבי יהודה סבירא ליה?

והא בעו מיניה דרב: מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא, נר חנוכה לאחר שכבה בשבת, מקמי חברי, הפרסיים, שאינם מרשים להדליק אותו, בשבתא?

ואמר להו רב: שפיר דמי. ומוכח שסבר כרבי שמעון דלית ליה מוקצה.

ודחינן: שעת הדחק שאני.

דהא אמרו ליה רב כהנא ורב אשי לרב: [כשענה שמותר לטלטל את הנר], בתמיה: וכי הכי הלכתא?

ואמר להו רב: כדי [כדאי, ראוי] הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק! ומוכח כי שלא בשעת הדחק פסק רב כרבי יהודה.

בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: חטים שזרעו בקרקע, וכיצים שהניחם תחת תרנגולת כדי שתחמם אותן ויצאו מהן אפרוחים — מהו, האם הם מוקצה לרבי שמעון?

האם נאמר: כי לית ליה לרבי שמעון מוקצה — היכא דלא דחייה בידים. אבל היכא דדחייה בידים — אית ליה מוקצה.

או דילמא — לא שנא?

אמר ליה רבי יוחנן: אין מוקצה לרבי

מונחות על הגלגל, כיון שאין המעות מונחות על עיקר הכלי אלא על דבר הנספח אליו. אבל כיון שהגלגל הוא כלי בפני עצמו אסור לגרור את העגלה יחד עם הגלגל והמעות שעליו, כי הגרירה של הגלגל היא גרירת כלי בפני עצמו, ואסור לגרורו בגלל המעות המצויות עליו.

ומדייקינן: הא אין עליה של המוכני עתה מעות — שריא בטלטול, אף על גב דהו עליה המעות בין השמשות!

ומשנינן: החיא מתניין דמסכת כלים — רבי שמעון היא, דלית ליה מוקצה בדבר הראוי, ולא אמרינן בו מיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

ואילו רב — כרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה.

הכי נמי מיסתברא: דרב — כרבי יהודה סבירא ליה.

דאמר רב: מניחין נר על גבי דקל בשבת, לפי שאין לחשוש שמא ישתמש בדקל המחובר לקרקע כשיכבה הנר, דכיון שהוא הקצה אותו לבין השמשות הוא אתקצאי לכל היום, ולא יבוא ליטלו ולהשתמש בעץ.

אבל, ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב. כי ביום טוב מותר לקחת את הנר, ויבוא להשתמש באילן המחובר לקרקע.

אי אמרת בשלמא, דרב כרבי יהודה סבירא ליה — היינו מוכן הדבר, מה דשני, שחילק רב, בין שבת, שהנר מוקצה בו, ליום טוב, שאין הנר מוקצה בו.

אלא אי אמרת, רב כרבי שמעון סבירא

שמעון [לגירסת רש"י יש להוסיף: בדבר הראוי] — **אלא שמן שבנר שבת, בשעה שהוא דולק**, לפי שאז יש בו הקצאה כפולה: **הואיל והוקצה למצותו**, של הדלקת נר שבת, **והוקצה אז גם לאיסורו**, שאסור ליטול ממנו שמן בשעה שהוא דולק משום איסור כיובי.

דהיינו, שרק מכח הקצאה כפולה, של הקצאה מחמת איסור כיובי והקצאה מחמת מצות הנר חל שם "מוקצה" על דבר.

וכאן יש לציין שלמרות שהקצאה למצוה והקצאה לשבת הם שני מושגים שונים לחלוטין, עם הלכות שונות.

שהרי "מוקצה למצוה" משמעותו שחל על החפץ ייחוד למצותו [ואין זה ייחוד במחשבה גרידא אלא דוקא לאחר שקוימה בו מצוה!], ואין לפגוע בייחודו של החפץ לדבר מצוה על ידי עשיית שימושים בו שאינם של מצוה או להנות ממנו הנאות שאינן שייכות למצוה. וכמו כן אין החפץ נאסר בטלטול.

ולעומת זאת מוקצה בשבת הוא ענין איסור טלטול, ולא ענין של פגיעה בהקצאתו של החפץ, והוא חל במחשבה גרידא, מבלי שתעשה בחפץ פעולה כל שהיא שתקצה אותו.

בכל זאת, יסוד הדין הוא שזה בשני הענינים: שיש מושג של החלת שם "מוקצה" על חפץ על ידי האדם.

[ורש"י במסכת סוכה לז ב כתב שהקצאה למצוה נלמדת מדפנות סוכה, האסורים בהנאה מהתורה גם לאחר שנפלה הסוכה,

ואפילו בחול המועד, כיון שהוקצו למצות סוכה. אם כי מוקצה למצוה הנלמד מדפנות הסוכה הוא רק איסור דרבנן.

וכנראה שכוונתו ללמוד את עצם מושג ההקצאה של אדם מכך שדפנות הסוכה נאסרים רק משום שהקצה אותם האדם החיל עליהם הקצאה למצוה, ולא מצד שקיים בהם מצוה. שהרי אם יישב אדם בסוכה שנועדה לצל גרידא אך לא ייחדה לקיום מצות סוכה — הוא יקיים בכך מצות ישיבת סוכה אך דפנות הסוכה לא ייאסרו בהנאה.

וכן כתב המאירי בתחילת מסכת ביצה, שיש קרוב לחמישים סוגי מוקצה בשבת וביום טוב, ויסוד לימודם הוא מההקצאה של סוכה, האסורה מהתורה כל שבעת ימי החג אפילו כשנפלו.

ומכאן מוכח שיש מושג של "הקצאה", שנתפש על החפץ הקצאתו של האדם].

ולכן הניחה הגמרא עתה שלפי רבי שמעון, רק במקום שיש הקצאה כפולה, מצד ההקצאה למצוה ומצד ההקצאה מכח האיסור, חל שם "מוקצה" על חפץ שהקצאו האדם.

ואז, יש לה לחלות הקצאתו, שני ביטויים, בשני הענינים השונים:

א. ביחס לשבת החפץ נאסר בטלטול.

ב. ביחס לשימוש אחר, הוא נאסר בכל שימוש חוץ מאשר שימוש של המצוה.

ופרכינן: וכי לית ליה לרבי שמעון שחל שם

[ועיין תוס' שכתב שהדין הזה הוא רק לרבי יהודה. ורק הדין הקודם, לגבי הקצאתו של נוי הסוכה בחול המועד הוא לרבי שמעון].

ואם התנה עליהן שישתמש בהם במשך חג הסוכות — הכל לפי תנאו.

ומוסיפה הגמרא: **וממאי דהאי ברייתא רבי שמעון היא** כדי שנוכל להוכיח ממנה שמודה רבי שמעון בהוקצה למצוותו גרידא?

מהא דתני רבי חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן: **אין נוטלין עצים מן הסוכה שנפלה ביום טוב של חג הפסח או חג השבועות.** דכיון שהוקצו העצים מערב יום טוב, משום סתירת אהל, הרי מיגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכוליה יומא, **אלא נוטל מן הסמוך לה** לסוכה. כגון מחבילות עצים שסמך לסוכה ולא היקצם לרפנות הסוכה.

ורבי שמעון מתיר ליטול מעצי הסוכה שנפלה.

"מוקצה" על דבר שהוקצה על ידי האדם למצותו גרידא, ושיהיה אסור להשתמש בו מצד הקצאתו למצוה בלבד?

והתניא ביחס לדין מוקצה למצות סוכה: **סיככה לסוכה כהלכתה, ועיטרה בנוי סוכה, בקרמבים, בגדי צבעונים, ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזין, אפרסקין, שקדים ורמונין, ואפרכלי אשכולות של ענבים, ועטרות של שבולין, יינות, שמנים וסלתות** [בתוך כלי זכוכית] — הרי הם מוקצים למצותם, **ואסור להסתפק מהן גם בחול המועד, עד מוצאי יום טוב האחרון של שמחת תורה.** (1)

האיסור להסתפק מהם בשמיני עצרת ובשמחת תורה אינו מחמת ההקצאה למצוה, שהרי אין מצות סוכה נוהגת אז. אלא מדין מיגו דאיתקצאי לבין השמשות של כניסת יום טוב אחרון [שהרי אם רוצה לאכול בבין השמשות הוא חייב לאכול בסוכה כי שמא הזמן הזה הוא עדיין חג הסוכות], איתקצאי לכל היום.

של סוכות ובין שמיני עצרת. האם נאמר שכיון שאסור אז להריח בו מספק שמא עדיין הוא מוקצה למצותו הרי הוא אסור בטלטול, או שנאמר דממה נפשך מותר לטלטלו: כי אם עתה הוא היום השביעי הרי עדיין יום חול הוא, ואין כאן איסור טלטול. ואם עתה הוא היום השמיני הרי מותר להריח בו, ומה שנמנע מהאדם להריח בו הוא מכח טעות האדם [שטועה שמא עתה הוא עדיין היום השביעי], ומוקצה בטעות אינו מוקצה. וסיים החזון איש שמסתבר שמותר לטלטלו.

1. בשו"ת חתם סופר או"ח קפ"ד דן בשאלה אם מותר להוריד את האתרוג התלוי בסוכה לנוי כדי ליתנו לאדם הגר בעיר אחרת ואין לו אתרוג לצאת בו ידי חובת נטילת ארבעת המינים.

ויסוד השאלה הוא האם "הוקצה למצוה" הוא דוקא למצוה המסוימת שהוקצה אליה או שהוא מוקצה לקיום מצוה ולא לשימוש חולין. ויש לעיין אם מותר לקחת מהסכך לצורך דפנות הסוכה. עיין בספר סוכה כהלכתה פרק ח' אות ב' שדן בזה.

החזון איש [מט — יג] נסתפק אם מותר לטלטל הדס בבין השמשות שבין היום השביעי

משום הקצאתו של האדם מטלטולו בשבת, שאין מקום להקצאה שכזאת לפי רבי שמעון. אלא, כיון שחלה ההקצאה למצוה — שוב אין לו שימוש. והרי הוא מוקצה מחמת גופו!]

אבל משכבה הנר שוב אין הוא מוקצה, לא למצוותו ולא לטלטולו.

איתמר נמי, אמר רבי הייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אין מוקצה לרבי שמעון אלא בעין שמן שבנר, בשעה שהוא דולק, שהואיל והוקצה אז למצוותו — הוקצה למשך זמן איפורו.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות תאנים וצימוקים של ענבים בלבד. שמעלים אותם לגג להתייבש בשמש, ומשעה שהם מונחים מעט בשמש הם אינם ראויים לאכילה עד שמתייבשים לגמרי. וכשמצטרפת לכך גם הדחייה שדחאם בידיים הרי הם מוקצים.⁽³⁾

ותמהינן: וכי רק גרוגרות וצימוקים

ושוין תנא קמא ורבי שמעון בסוכת החג שנפלה בחג הסוכות שהיא אסורה.⁽²⁾

ואם התנה עליה שיוכל להשתמש בעצים בחג — הכל לפי תנאו.

ומוכח מהקצאתם של עצי הסוכה שנפלה, שאסור להשתמש בהם אפילו בחול המועד, שמודה רבי שמעון במוקצה למצוותו גרידא.

ומשנינן: אכן, סובר רבי שמעון שיש מוקצה למצוה גרידא.

ואנן, הכי קאמרינן: לא אסר רבי שמעון אלא "בעין שמן שבנר" קאמרינן. שהואיל והוקצה אז למצוותו — הוקצה אז למשך זמן איפורו. שכל עוד יש איסור לכבות את הנר משום שהוא דולק אסור אז להשתמש בשמן הנוטף ממנו, משום שבאותו הזמן הוא מוקצה למצוותו.

וכמו כן אסור לטלטלו אז, כיון שאינו ראוי אז לשימוש, שהרי אי אפשר להדליקו בשבת כדי לקיים בו מצוותו [ואיסור הטלטול אינו

2. מוכח בגמרא שעצי סוכה אינם אסורים אלא מכח הקצאתם למצוה. ומשמע לכאורה שדין זה הוא רק מדרבנן.

והקשו הראשונים שבמסכת סוכה דף ט א מתבאר שחל שם שמים על הסוכה, והיא אסורה מדאורייתא.

ומצינו שלשה תירוצים:

א. דעת הר"י שהאיסור מהתורה היא רק בעודה קיימת, והכא איירי לאחר שנפלה, שאז אסורה רק מדרבנן.

ב. דעת רבינו תם שרק על החלק שבסוכה הדרוש לקיום מצוה [ז' טפחים על ז' טפחים] חל האיסור מהתורה ולא על יתר הסוכה, שעליה

אין איסור אלא מדרבנן.

ג. הבית יוסף, והט"ז [סימן תרל"ח] תירצו, שרק הסכך אסור מהתורה ואילו הדפנות אסורות רק מדרבנן [וזהו שיטת הרא"ש במסכת סוכה].

3. בדברי שמואל שאין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד מתבאר כי דוקא היכא דאיכא תרתי, דחיה בידיים ולא חזו, הווי מוקצה לרבי שמעון, אבל דחיה בידיים גרידא, כגון חטים שזרען בקרקע או שלא חזו גרידא כמו פצעילי תמרה, אין זה מוקצה.

ולכאורה הדבר תמוה. מאי שנא מנר שכבה בשבת, שלפי רבי שמעון הוא אינו מוקצה על

לראש הגג להתייבש — **לא כל שכן** שהם מוקצה, ואמאי לא נקט שהכניסם לאוצר?!

אלא, לאו — **רבי שמעון היא**, ומוכח שגם פירות שאינם מתקלקלים בתחילת הייבוש הם מוקצה ולא רק גרוגרות וצימוקים, כי דחייה בידים גרידא דייה לאסור משום מוקצה.

ומשנינן: **לעולם** — **רבי יהודה**, ואדם שהיה **אוכל בתאנים והותר אצטריכא** ליה לאשמעינן שגם אז הווי מוקצה.

כי **סלקא דעתך אמינא: כיון דקאכיל ואזיל בשעה שהעלן לגג אין זו הקצאה ולא ליבעי הזמנה, קמשמע לן שכיון דהעלן לגג אסחוי אסחוי לדעתיה מיניחהו.**

בעא מיניה רבי שמעון בר רבי, מרבי: **פצעילי תמרה**, שהם תמרים שנקטפו קודם גמר בישולם ונותנים אותם בתוך סלים העשויים מעלי לולבים כדי שיתבשלו לגמרי, **לרבי שמעון** — מהו? האם גם הם נחשבים מוקצה כיון שדחאם בידים ליתנם בסלים לצורך בישולם הסופי.

אמר לו: אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצימוקין בלבד, שמלבד מה שדחאם בידים הן גם מתקלקלות ואינם ראויות לאכילה.

שמתקלקלים בתחילת הייבוש הם מוקצה לרבי שמעון, וכי **מידי אחרניא לא** הוו מוקצה לרבי שמעון?

והתניא: מי שהיה אוכל בתאנים, והותר, והעלן, את התאנים הנותרות, לגג כדי לייבשן שם ולעשות מהן גרוגרות.

או שהיה אוכל **בענבים, והותר, והעלן לגג לעשות מהן צימוקין** — **לא יאכל** מהם בשבת משום שהם מוקצה, **עד שיזמין** אותם לאכילה מערב שבת.

וכן אתה אומר במי שהיה אוכל **אפרסקין וחרבושין, ובשאר כל מיני פירות** שאינם מתקלקלים כשמעלים אותם לייבוש, שאם העלם כדי לייבשם הרי הם מוקצה, כיון שהקצם לייבוש.

ודייקין: **מני**, מיהו התנא של הברייתא הזאת?

אילימא רבי יהודה דאית ליה מוקצה.

אי אפשר לומר כן.

כי פשיטא דהוו מוקצה. שהרי, **ומה היכא דלא דחייה בידים** אלא רק הכניסם לאוצר הם צריכים הזמנה לפי שרבי יהודה **אית ליה מוקצה. היכא דדחייה בידים** שמעלן

מתייחסים למקרה שהם ראויים במקצת לאכילה ולא לגמרי.

וכן מבואר ברש"י במסכת ביצה [מ — ב] שפצעילי תמרה הם תמרים שאין אוכלים אותם, אבל יש אנשים שכן אוכלים אותם, ולכן הם מותרים — כיון שלא דחאם בידים.

עוד כתב החזון איש שגם באופן שנתקנו

אף שדחאו בידים ואינו ראוי בשעה שדולק מחמת איסור כיבוי, ובכל זאת לאחר שנהיה ראוי הוא אינו מוקצה. וכאן, בהכרח, מדובר בגרוגרות וצימוקים שנתקנו ונהיו ראויים בשבת, כי אם אינם עדיין ראויים לאכילה פשיטא שהם מוקצה גם בלא דחיה בידים?!

ומבאר החזון איש [מד ו] שדברי שמואל